

ÜÇÜNCÜ DÜNYA MİLLETLERİ AÇISINDAN MUSTAFA KEMAL VE KEMALİZM *

Prof. Dr. S.A.H. HAQQI

Büyük bir liderin başarılarını kısa bir zaman süresi içinde yeterince anlatmak daima zor bir iştir; fakat lider, Mustafa Kemal Atatürk olunca bu iş büsbütün imkânsızlaşır. Çünkü Mustafa Kemal o kadar yüksek bir ruha, büyüleyici bir şahsiyete, şahsını hiçe sayarcasına kendini o kadar vatanına adayabilme özelliğine sahip bulunuyordu ve savaşın ve barışın icaplarını yerine getirmekte o kadar başarılı idi ki, dünyanın diğer siyasî liderleri onunla kıyaslandığında, ayın ve küçük yıldızların güneşin parlaklığı karşısında olduğu gibi sönük kalırlar.

O genellikle Atatürk olarak biliniyor. O, birkaç sebepten, gerçekten de Türklerin babasıdır. Ona “Mazlum Milletlerin Babası” demek belki daha uygun düşer. Çünkü diğer millî liderlerden farklı olarak, o kendi milletinin olduğu kadar doğu milletlerinin ve esir ülkelerin refahlarını ve istiklallerini de düşünüyordu. İşte bunun için, onun Türkiye’de ve Türkiye için yaptıklarının manası ve etkisi Türkiye sınırlarını çok aşmaktadır.

Doğu âleminin yetiştirdiği büyük insanlardan, Nobel Ödülü sahibi büyük şair Rabindranath Tagore, onun kişiliği ve başarılarının değeri hakkında gayet yerinde olarak şöyle demişti; “Kemal gelip, geçmişinin şanlı hatıralarını yeniden yaşatırcasına önümüze yeni bir Asya modeli koyuncaya kadar, Türkiye’ye ‘Avrupanın Hasta Adamı’ denirdi. Bu model doğu ülkeleri için yeni bir hayat ümidi olmuştur. Bu bakımdan Kemal’in getirdiği ruh en yüksek saygıya ve takdire lâyıktır.”

Avrupa devletlerinin Afrika ve Asya ülkeleri üzerindeki baskılarının artmasına ve yaygınlaşmasına yol açan Birinci Dünya Savaşı, Türklerin saygın, haysiyetli ve bağımsız bir millet olarak yaşamalarını ciddi bir şekilde tehdit etmekteydi. Fakat onlar şartların gerektirdiği adamı Mustafa Kemal’de buldular. Azimkâr, kendini vatanına adanmış, zeki ve ileri görüşlü Mustafa Kemal, insanüstü bir cesaret, büyük bir soğukkanlılık ve sarsılmaz bir güven ile, Millî Kurtuluş Hareketinin ve yeniden bir millet yaratmanın

* Bu konuşma 10 Kasım 1984 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından tertiplenen “Çağdaşlaşma Önderi Atatürk” adlı panel’de İngilizce olarak yapılmış, Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

ve onu geliştirmenin peşinde getirdiği çeşitli meseleleri çözebilmiş, korkunç engelleri aşmış, baş döndürücü görevleri başarmıştır. O, bu özellikleriyle Promete ve Herkül gibi mitoloji kahramanlarına benzemektedir. Fakat onlardan önemli bir noktada ayrılmaktadır. Kemal Paşa bu görevleri yaparken güvendiği iki kaynak vardı: Kendisi ve milleti. Bu hususta yanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Büyük Atatürk'ün emperyalist güçlere başkaldıran başarılı bir lider olarak oynadığı rolün değerini ve etkisini kavramış ve takdir etmiş bir devlet adamı olan Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgiba şöyle demişti: "Bütün başkaldıran ve kurtuluş hareketine girişen milletlerin gözü Mustafa Kemal'deydi. Bu mücadeleler onun ölümünden sonra yaygınlaşmış, Doğu ve Batı Blokları arasında bağlantısız ölkeler olarak bilinen ölkelere yayılmış ve onların sömürgeciliğin zulmünden kurtuluşunu sağlamıştır."

Birinci Dünya Savaşında uğranılan yenilginin utancını bir tarafa bırakan ve menfur Sevr Muahedesini tarihin çöp tenekesine atan Büyük Gazi, başa gelen felâketlerin ve yenilmişliğin acı hatıralarını Türk milletinin kafasından silmiş ve onu azimle toparlanma ve yeniden dirilme yoluna yöneltmiştir. Güçlüklerle dolu, dünyada bir eşine daha rastlanmayan bu nazik görevi yaparken önünde kendisine tavsiye ve ikaz yoluyla yardımcı olacak bir örnek yoktu. Fakat halkının enerjik ve kararlı işbirliği ile Kemal Paşa, Türk toplumunun çağdaşlaşması ve Türkiye'nin modern bir millî devlet olması için bir model ortaya koydu. Bu model doğunun mazlum milletlerinin dar ve bölgesel duygu ve bağlarını birleştirerek millî bir kişilik kazanmalarına yardımcı oldu.

Bir millet yaratma ve geliştirme yolundaki Kemalist model, dağınık unsurların uyumlu ve sıkı bir siyasi birlik içinde toplanması ve bu siyasi kuruluşun ekonomik bakımdan gelişmesi ve kendine yeterli bir duruma gelmesi için bir plândı. Emsali görölmemiş yepyeni bir kavram, çok boyutlu bir yaklaşımla millete yeni bir güç ve yeni bir dünya görüşü kazandırarak cumhuriyetçilik, devletçilik ve halkçılık gibi ilkelerle yalnız devlet gücünün dayandığı tabanı değil, fakat milliyetçilik, lâiklik ve inkılâpçılık ilkeleri üzerinde azamî titizlik ile durarak, toplumu manevî alanda irşat ederek onun mahiyetini ve sosyal yapısını da değiştirmek amacını güdüyordu. Diğer bir deyimle, bu onun geleneklere bağlı, geri kalmış ve geriye bakan bir toplumu modern, canlı ve atılgan bir millet yapmak için seçtiği modeldi. Bu model Üçüncü Dünya Milletleri aydınlarınca da benimsenmiştir.

Bir asker olduğu halde, şartların zorlaması ile Kurtuluş Hareketinin lideri olan Mustafa Kemal, esas itibariyle bir barış adamı idi. "Yurtta sulh

cihanda sulh -herkese karşı iyi niyet- kimseye karşı kötülük beslememek” onun dış politikasının düsturları idi. O bu düsturlara tam bir sadakatle bağlı kalmıştır. Demokrasilerle diktatörlükler arasında o zaman sürmekte olan “soğuk savaşa” bulaşmamakla İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan Bağlantısızlar Hareketinin adeta öncülüğünü yapmıştır. Yunanistanla yüz yıldır devam eden düşmanlığın sona erdirilmesi, Balkan Paktı, Rusya ile dostane ilişkiler kurulması, Britanya ve Fransa ile sağlam dostluk bağlarının geliştirilmesi ve nihayet Montreux Konvansiyonu onun yalnız büyük bir devlet adamı olduğunu göstermekle kalmamakta fakat aynı zamanda doğu milletlerine büyük Avrupa devletleri ile olan ilişkilerinde ibret alacakları diplomasi dersleri olmak gibi bir değer de taşımaktadır. Üçüncü dünya milletlerinin büyük liderlerinin 15 - 20 yıl sonra onun açtığı yoldan gittiklerini söylersek mübalağa etmiş olmayız.

Kemal Atatürk’ün başlattığı rönesans hareketine karşı sınırsız takdir duyguları besleyen Allama Iqbal 1930 yılında şöyle diyordu: “Gerçekten bugün İslâm milletleri arasında gaflet uykusundan uyanan ve benliğini kazanan tek ülke Türkiye’dir. Yalnız Türkiye fikir hürriyetine sahip çıkmıştır; yalnız Türkiye hayalden gerçeğe inebilmiştir. Bu geçiş manevî alanda çetin bir mücadele vermekle mümkün olmuştur.”

O halde onun ölümü üzerine duyulan keder, onun başarıları için dünyanın her tarafında ifade olunan yüksek takdir duyguları onun hem fikrî ve hem de manevî hasletleri için söylenen güzel sözler yersiz değildir. Bu özellikler şöyle sıralanabilir: Cesur, akıllı, temkinli, nüktedan, kibar ve kararlı. Doğu’da şair Tagore onun ölümünü “Bütün Asya için büyük bir kayıp” olarak tarif etmiştir. Tagore onun kaybından duyduğu derin kederi dile getirirken ondan “Modern İslam âleminin en büyük insanı” olarak bahsetmiştir. Bütün-Hindistan İslâm Birliği Partisi Başkanı ve sonradan Pakistan’ın kurucu Cumhurbaşkanı Muhammed Ali Jinnah Atatürk’ün ölümü vesilesi ile şöyle demişti: “Onun ölümü ile yalnız İslâm âlemi değil, bütün insanlık dünyanın en büyük adamlarından birini kaybetmiştir.” Onun ölümü üzerine belki en güzel ve heyecanlı sözleri Hindistan Millî Kongre Partisi Başkan Subbash Chandra Bose söylemiştir. O şöyle demişti: “Kemal yalnız Anadolu’da savaş meydanlarında değil, aynı zamanda millî kalkınma alanında da bir İnkılâpçıydı.” O halde vaktiyle Bose’nin demiş olduğu gibi “Bu büyük hürriyet ve insanlık âşığı önünde hürmetle eğilmek bizim için kutsal bir görevdir.”

KEMAL AND KEMALISM
A THIRD WORLD PERSPECTIVE

(Summary)

This paper deals with the importance of the Turkish War of Liberation which was carried to a victorious conclusion by Atatürk and the Turkish modernization movement and its impact on some African and Asian peoples. Atatürk set forth a model for the modernization of Turkey and the foundation of a national state. This Kemalist model was admired by the intellectuals of many Third World countries who believed that it would serve as a good example for the suppressed peoples of the East.

KEMAL AND KEMALISM A THIRD WORLD PERSPECTIVE

Prof. Dr. S.A.H. HAQQI

It is always difficult to do justice in a short talk to the attainments and achievements of a great leader; it is, however, impossible to do so in the case of Mustafa Kemal Atatürk because he was so high-spirited and charismatic, so gifted with selfless patriotism, equally at home and successful in meeting the demands of peace and the challenges of war that he outshines the great political leaders as the sun does the moon and the minor stars.

He is generally referred to as Atatürk, which he is, of course, in more senses than one. But he can equally, if not more appropriately, be designated as *Mazlum Milletlerin Atası* i.e. the father of the oppressed nations. For unlike other "national leaders", he was as much anxious and concerned about the independence and well-being of the "eastern nations" and the "oppressed peoples" as he was about the honour and welfare of his own compatriots. And what he did in and for Turkey had its appeal, meaning and impact far beyond the borders of Turkey.

Referring to the value and worth of his work and personality one of the great sons of the East, the Nobel Laureate Rabindranath Tagore had quite rightly observed, "Turkey was once called the sick man of Europe until Kemal came and set before us an example of a new Asia, whose living present recalled glories of a dead past. This example has given us hope of a new life in the Orient and from this point of view. Kemal's spirit is worthy of our respectful admiration."

The First World War and its aftermath, which had strengthened and extended the hold of European powers over the Afro-Asian peoples, had also posed a serious threat to the survival of the Turks as a respected, self-respecting and sovereign people. In Mustafa Kemal, however, they found the man of the hour: determined and dedicated, shrewd and far-sighted, who faced the multifarious problems, the formidable obstacles and the stupendous tasks of national liberation, nation-building and development with super-human courage, extraordinary cool mind, and indomitable confidence, worthy of such mythical heroes as Prometheus and Hercules., however, with one significant difference: Kemal Pasha undertook and

accomplished the tasks with confidence in himself and in his people, and for the sake of his people, and the confidence was not found to be misplaced.

Acknowledging and appreciating the role and impact of the Great Atatürk as a successful anti-imperialist leader, no less a person than the President of Tunisia, Habib Bourguiba has said: "Mustafa Kemal's character was the measure of all mass uprisings and people's struggles. These struggles expanded after his death. They spread to the Third World between the Eastern and Western blocks and rescued it from the tyranny of colonialism."

Obliterating the humiliations suffered during the war and consigning the obnoxious Treaty of Sevres to the dustbin of history, the Great Ghazi enabled the Turks to overcome the trauma of defeat and disaster, and set them, firmly and truly, on the path of national reconstruction and rehabilitation. It was an unprecedented task, delicate and difficult, without a model to aid, advise and warn him. But with the active and unflinching cooperation of his compatriots, Kemal Pasha worked out a model for the modernization of their society and for the transformation of Turkey into a modern nation-state, a model for the "Eastern nations" and the "oppressed peoples" to emulate and adapt for the coalescing of narrow and parochial loyalties into an overarching national identity.

The Kemalist model of nation-building and development was, however, more than a device for welding together disparate elements in a cohesive and well-adjusted polity, or a blue-print for economic development and self-sufficiency. Revolutionary in concept and multi-dimensional in approach, it sought to provide the people with a new *elan* and a new *weltanschauung* so as to change not merely the bases of state power and its infrastructure through the adoption of Republicanism, etatism and populism, but also to revolutionize the nature of society and the spirit informing social relationships through unflagging emphasis on nationalism, laicism, and reformism. It was, in other words, his model for the transformation of a traditional, backward and backward-looking society into a modern, dynamic and progressive nation, a model, which, has by and large found favour with the *elite* and the intellectuals of the Third World.

Though a soldier by profession and the leader of a liberation movement by force of circumstances, Kemal Atatürk was basically a man of peace. "Peace at home and peace abroad" with "goodwill for all, malice towards none" were the mottoes of his foreign policy, which he followed with single-minded determination and consistency. By steering clear of the then Cold

War between democracies and dictatorships, he anticipated and observed the guiding principles of the post-Second-World-War Non-Alignment Movement. The *coup de grace* to the age-long feud with Greece, the Balkan Entente, the Sadabad Pact, the friendly relations with Russia along with staunch friendly ties with Britain and France, and, finally the Montreux Convention were not merely a testimony to his statesmanship but also object lessons in diplomacy for the "Eastern nations" in their dealings with the great European powers. It would be no exaggeration to say that he blazed a trail which some of the great leaders of the Third World were to follow a decade or two later.

Expressing his unreserved appreciation of the renaissance unhered in by Kemal Atatürk, Allama Iqbal said: "The truth is that among the Muslim nations today (1930), Turkey alone has shaken off her dogmatic slumber, and attained to self-consciousness. She alone has claimed her right to intellectual freedom; she alone has passed from the ideal to real-a transition which entails keen and moral struggle."

No wonder then that his death was deeply mourned, his achievements widely hailed, and full-throated tributes were paid to his qualities of head and heart: courage, wisdom, tact, humour, grace and firmness of purpose. In the East, his sad demise was regarded, in the words of Poet Tagore, "a great loss for the whole of Asia." Eulogising him as "the greatest Mussulman in the modern Islamic world", the President of the All-India Muslim League (and, later on, the Founder-President of Pakistan, Muhammed Ali Jinnah said that, "In him not only the Mussulmans but the whole world have lost one of the greatest men that ever lived." Perhaps the most passionate tribute was paid by the young and radical President of the Indian National Congress, Subbash Chandra Bose. For him "Kemal was a revolutionary not merely on the battle-field of Anatolia but also in the field of national construction." It is, therefore, as Bose said, "Our bounden duty to pay our respectful homage to this great lover of freedom and humanity."

